demos

Jaargang 33
September 2017

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

8

inhoud

1 Een kwestie van tijd?
5 Hoe actief zijn oudere werkenden als vrijwilliger, mantelzorger en kinderoppas?
8 Hoe oud willen we worden?

Foto: Pascal Maramis/Flickr

Een kwestie van tijd?

Integratie asielzoekers gaat langzaam maar gestaag

MIEKE MALIEPAARD,
ARJEN LEERKES &
DJAMILA SCHANS

Vanaf 2014 heeft Nederland, net als veel andere Europese landen, te maken gehad met een relatief groot aantal asielzoekers. Vooral in 2015, toen de instroom een naoorlogs hoogtepunt bereikte, waren er veel zorgen over de komst van asielzoekers. Het is echter niet de eerste keer dat Nederland op deze schaal te maken kreeg met asielzoekers: ook in tweede helft van de jaren negentig vestigde zich hier een omvangrijke groep asielmigranten. Hoe verging het hen en hun kinderen in Nederland?

Asielmigranten die zich tussen 1995 en 1999 in Nederland vestigden, zijn hier inmiddels meer dan vijftien jaar woonachtig. Hoe is hun integratie in de Nederlandse samenleving in die tijd verlopen? En hoe staat het er nu voor? Wonen zij überhaupt nog in Nederland? Tussen 1995 en 1999 vestigden zich in totaal bijna 100 duizend asielmigranten in Nederland. Dat waren asielmigranten die zelf naar Nederland kwamen en familieleden die zich binnen een jaar bij hen voegden. Ze kwamen vooral uit Afghanistan, Irak, voormalig Joegoslavië en Somalië. Een derde van deze asielmigranten was ten tijde van de migratie jonger dan 18 jaar, en nog eens een derde tussen de 18 en 30 jaar.

Hoewel de meeste asielmigranten uit de jaren negentig nog altijd in Nederland wonen – op 1 januari 2013 was 61 procent van deze groep hier nog woonachtig – blijkt ongeveer een derde van hen Nederland na verloop van tijd te hebben verlaten (zie de tabel). Sommigen keerden terug naar het land van herkomst, anderen migreerden door naar een ander (Europees) land. Daarnaast zien we een aanzienlijke verhuismobiliteit binnen Nederland; een groot deel van de asielmigranten verlaat uiteindelijk de gemeente waar men in het kader van het spreidingsbeleid terecht was gekomen. Onder de verhuizers is sprake van een trek naar de (Rand)stad. Een ander deel vestigde zich in grensgebieden; vermoedelijk betreft het mensen met familie in Duitsland en/of België.

Demografische kenmerken van in de periode 1995-1999 naar Nederland gekomen asielmigranten naar land van herkomst

	Asielmigranten, gekomen tussen 1995-1999	Situatie per 1 januari 2013		
		Nog steeds ingeschreven in GBA (%)	Aandeel vrouwen (%)	Gemiddelde leeftijd
Totaal	95.675	61,4	43,0	40,3
Waarvan uit:				
- Irak	19.547	61,9	46,5	41,7
- Afghanistan	15.539	74,3	43,6	38,7
- Voormalig Joegoslavië	13.899	69,0	47,5	42,5
- Somalië	9.146	33,4	50,5	37,5
- Iran	7.009	78,3	43,6	42,9

Bron: CBS.

Figuur 1. De arbeidsmarktparticipatie van het cohort in de periode 1995-1999 naar Nederland gekomen migranten in de eerste vijftien jaar na migratie*, naar migratiemotief

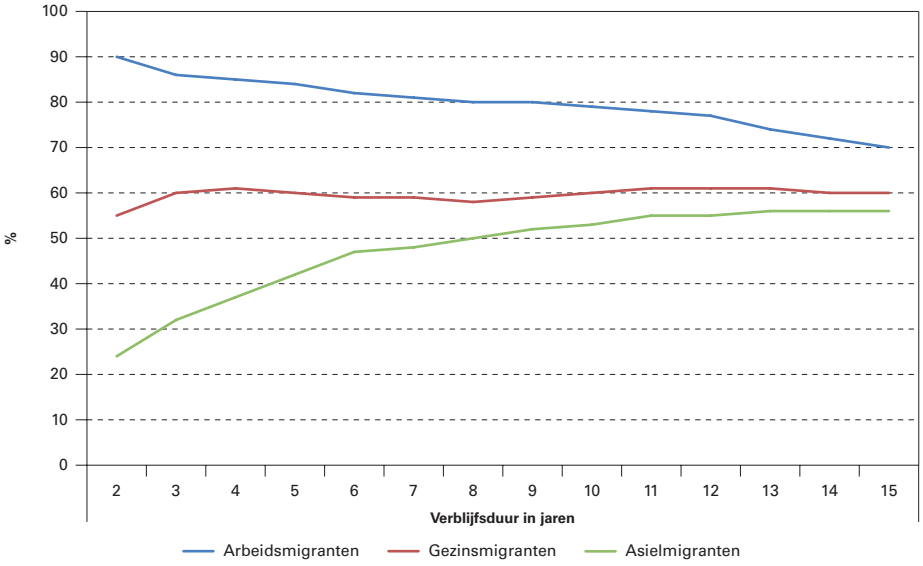

* Arbeidsmarktparticipatie wordt gedefinieerd als het hebben van een baan van meer dan 8 uur per week. De analyses hebben betrekking op arbeidsmigranten (N=3.289), gezinsmigranten (N=53.182) en asielmigranten (N=33.030) die tussen 1995 en 1999 naar Nederland kwamen, ten minste tot 2011 in Nederland woonden, en op het moment van inschrijving in de GBA tussen 18 en 54 jaar oud waren.

Bron: CBS.

Figuur 2. Onderwijsniveau in het derde leerjaar voortgezet onderwijs van kinderen van in de periode 1995-1999 naar Nederland gekomen asielmigranten, andere migranten en autochtone Nederlanders*

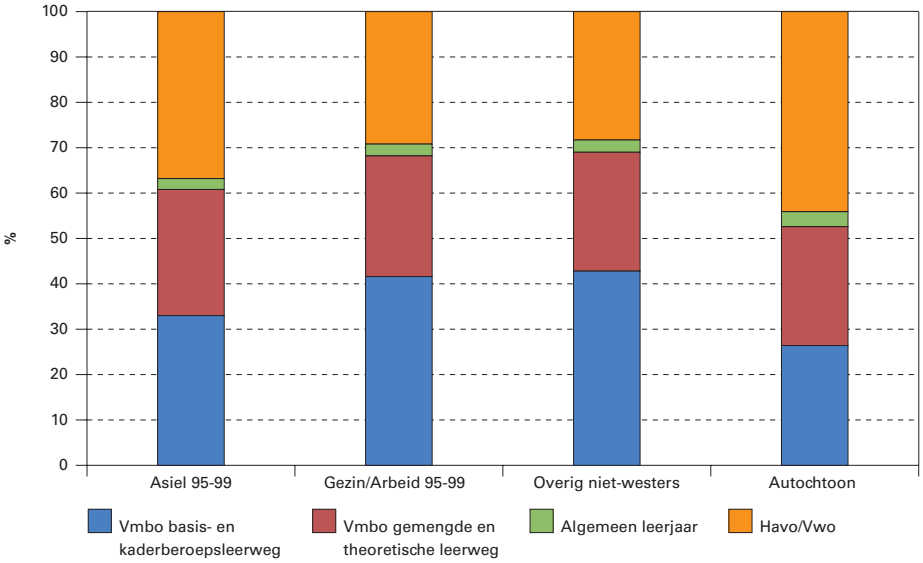

* De cijfers hebben betrekking op de periode 2003-'04 tot en met 2013-'14. De groep 'Asiel 95-99' omvat kinderen van asielmigranten die zich tussen 1995 en 1999 in Nederland vestigden (N=12.797); de groep 'Gezin/Arbeid 95-99' omvat kinderen van gezins- en arbeidsmigranten die zich tussen 1995 en 1999 in Nederland vestigden (N=29.888); de groep 'Overig niet-westers' omvat kinderen van niet-westerse migranten (zowel asiel- als gezins- en arbeidsmigranten) die voor 1995 en na 1999 naar Nederland zijn gekomen (N=240.761). De groep 'Autochtoon' omvat de autochtone Nederlanders (N=1.578.584).

Bron: CBS.

Voor het onderzoek keken we naar verschillende aspecten van integratie: deelname aan de arbeidsmarkt, schoolpresentaties, contacten van asielmigranten met landgenoten en autochtone Nederlanders en criminaliteit. Het hebben van werk en goede schoolprestaties wordt vooral gezien als indicator voor een goede 'structurele integratie', de mate waarin mensen deel gaan uitmaken van instituties van de ontvangende samenleving. Sociale contacten met de dominante groep gelden als indicator voor sociaal-culturele integratie, de mate waarin mensen zich oriënteren op de waarden van de ontvangende samenleving. Een lage mate van criminaliteit wordt doorgaans gezien als een indicator voor een geslaagde structurele en sociaal-culturele integratie. In het onderzoek vergelijken we asielmigranten die tussen 1995 en 1999 hier arriveerden met arbeids- en gezinsmigranten die in dezelfde periode naar Nederland kwamen, en met autochtonen.

Inhaalslag

De arbeidsmarktparticipatie van asielmigranten is in de eerste jaren na migratie zeer laag, niet alleen vergeleken met autochtone Nederlanders, maar ook vergeleken met andere migranten die in dezelfde periode naar Nederland kwamen voor werk of voor gezinsvorming of -hereniging (zie figuur 1). Daarna vindt er echter een inhaalslag plaats. Het verschil met autochtone Nederlanders en de niet-asielmigranten uit dezelfde periode wordt na verloop van tijd steeds kleiner. Toch blijft er een achterstand bestaan, en blijkt dat asielmigranten een grotere kans hebben om hun baan te verliezen dan (vergelijkbare) arbeidsmigranten en autochtonen. Vijftien jaar na aankomst in Nederland heeft 57 procent van de asielmigranten een betaalde baan van meer dan acht uur, tegenover zo'n 80 procent van de autochtone Nederlanders.

In het onderwijs is de positie van de kinderen van asielmigranten gunstiger. Zij nemen in het derde leerjaar van de middelbare school een middenpositie in tussen (kinderen van) migranten die niet als vluchteling naar Nederland zijn gekomen en autochtone Nederlanders (zie figuur 2). Kinderen van asielmigranten doen iets langer over hun schoolloopbaan dan autochtone kinderen, maar aan de hand van de onderwijspositie op 21-jarige leeftijd valt te verwachten dat het opleidingsniveau van in Nederland geboren kinderen van asielmigranten dat van autochtone Nederlanders zal benaderen. Dit geeft hen een relatief gunstige uitgangspositie voor het betreden de Nederlandse arbeidsmarkt.

Iets meer dan de helft van de onderzochte asielmigranten heeft geregeld contact met vrienden en kennissen met een Nederlandse herkomst. Voor degenen die als minderjarige naar Nederland kwamen is dat aandeel met 82 procent aanzienlijk hoger. In vergelijking met de meer 'gevestigde' etnische minderheden (Nederlandse Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen) zijn de asielmigranten uit de jaren negentig wat vaker 'geïsoleerd'. Maar liefst een kwart heeft geen vrienden of kennissen van autochtone Nederlandse herkomst noch vrienden of kennissen

uit de eigen herkomstgroep (er is in het onderzoek niet gevraagd naar eventuele contacten met andere herkomstgroepen). Bij de veertigplussers is dat zelfs 36 procent (zie figuur 3). Onder jongeren speelt dit probleem veel minder.

Asielmigranten blijken iets minder vaak te worden verdacht van een misdrijf dan autochtone Nederlanders en aanzienlijk minder vaak dan andere niet-westerse migranten en hun kinderen, wanneer rekening gehouden wordt met onder andere demografische verschillen tussen de groepen. Asielmigranten zijn minder betrokken bij criminaliteit dan verwacht zou worden gezien het relatief grote aantal jonge alleenstaande mannen onder hen.

Figuur 3. Sociale contacten van in de periode 1995-1999 naar Nederland gekomen asielmigranten naar leeftijd, 2009

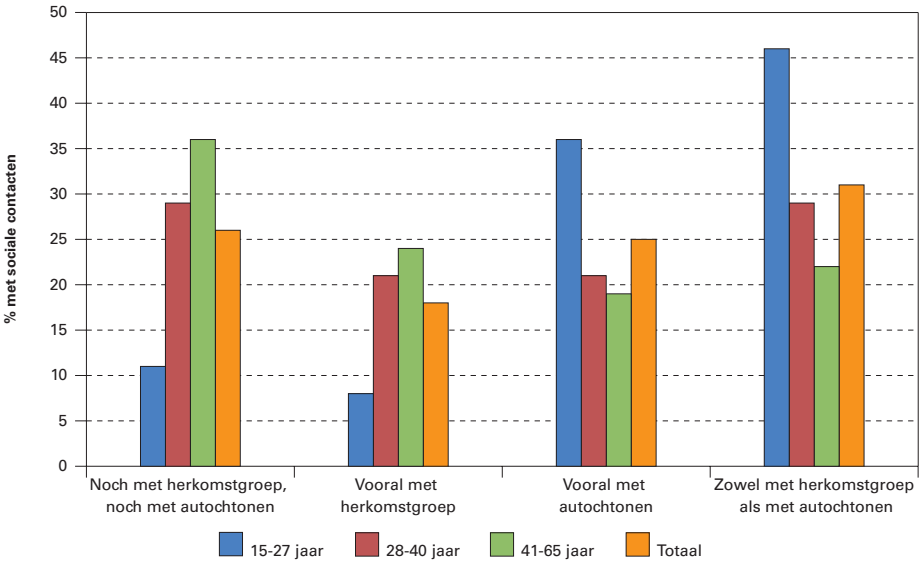

Bron: SING 2009 (SCP).

Wie doen het goed?

Een belangrijk doel bij dit onderzoek naar de integratie van asielmigranten in Nederland was om factoren aan te wijzen die integratie belemmeren of bevorderen. Leeftijd bij migratie blijkt hierbij zeer belangrijk. Asielmigranten die op jongere leeftijd naar Nederland kwamen, hebben meer kans om hun menselijk en sociaal kapitaal te vergroten, bijvoorbeeld door het volgen van onderwijs in Nederland. Hoe jonger vluchtelingen zijn op het moment dat ze naar Nederland komen des te meer kans ze hebben op het vinden van werk en des te meer contacten ze hebben met autochtone Nederlanders. Migranten die op latere leeftijd naar Nederland komen hebben daarentegen minder kans om een baan te vinden en belanden vaker in een sociaal isolement.

Een andere relevante factor is het land van herkomst. Er zijn duidelijke verschillen tussen migrantengroepen. Zo hebben Somalische asielmigranten een aanzienlijke achterstand op de arbeidsmarkt en doen Somalische kinderen het vergeleken met de andere vluchtelingengroepen gemiddeld genomen minder goed in het onderwijs. Iraanse en Afghaanse asielmigranten doen het juist relatief goed op de arbeidsmarkt en in het onderwijs. Dat laatste geldt ook voor asielmigranten uit voormalig Joegoslavië. Mogelijk zijn deze verschillen voor een deel toe te schrijven aan verschillen in de samenstelling van de migrantengroepen – waar vluchtelingen uit Iran bijvoorbeeld veelal hoogopgeleid zijn, heeft een groot deel van de Somalische asielmigranten slechts (enige jaren) basisonderwijs genoten.

Ten slotte zijn er ook enkele in het oog springende sekseverschillen. Mannen blijken mobieler te zijn dan vrouwen. Niet alleen kwamen zij vaker naar Nederland (het cohort asielmigranten 95-99 bestond voor 62 procent uit mannen), maar zij hebben ook een grotere kans om weer uit Nederland te vertrekken dan vrouwen. Vermoedelijk komt dat doordat vrouwelijke asielmigranten in Nederland vaker in gezinsverband wonen dan mannelijke asielmigranten; in de regel zijn gezinnen minder mobiel dan alleenstaanden. Vrouwelijke asielmigranten zijn sterk ondervertegenwoordigd op de arbeidsmarkt, zowel ten opzichte van mannelijke asielmigranten, als ten opzichte van andere vrouwelijke migranten en autochtone vrouwen. Zij hebben in tijden van economische tegenwind ook een grotere kans ontslagen te worden dan mannen. Vijftien jaar na migratie heeft slechts 45 procent van de vrouwelijke asielmigranten een betaalde baan van meer dan acht uur per week. Ook onderhouden vrouwen minder contacten met autochtonen dan mannen.

De invloed van beleid

Heeft het beleid invloed op het verloop van de integratie? Toen de asielmigranten tussen 1995 en 1999 in Nederland arriveerden waren er tijdens de asielprocedure maar zeer beperkt mogelijkheden voor taallessen, opleidingen en (vrijwilligers)werk, waardoor relatief laat met integreren werd begonnen. Ander onderzoek laat zien dat asielmigranten die langer in onzekerheid zijn geweest over het krijgen van een verblijfsvergunning een slechtere (psychische) gezondheid hebben. Hun arbeidsmarktparticipatie is bovendien lager dan die van asielmigranten die minder lang in de procedure zaten. Ook het spreidingsbeleid van de Nederlandse overheid lijkt door te werken in de integratie van asielmigranten. Elke gemeente moet een aantal asielvergunninghouders opnemen in overeenstemming met het aandeel van de gemeente in de Nederlandse bevolking. Veel asielmigranten komen daardoor terecht in gemeenten waar weinig of geen landgenoten

EEN KWESTIE VAN TIJD? DE INTEGRATIE VAN ASIELMIGRANTEN: EEN COHORTONDERZOEK

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In het SSB is een groot aantal registers (onder andere van de Belastingdienst, uitkeringsinstanties, de Informatiebeheer-groep) op individueel niveau gekoppeld aan de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). Het SSB biedt dankzij deze koppelingen informatie over alle inwoners van Nederland met betrekking tot bijvoorbeeld demografische kenmerken, werk, uitkeringen, inkomen en onderwijs. Omdat diverse jaargangen ook onderling te koppelen zijn, ontstaan mogelijkheden voor het longitudinaal en cohortsgewijs volgen van mensen in de verschillende registers. Ook kan gekeken worden naar de onderlinge samenhang tussen gemeten kenmerken. Voor het onderwerp 'sociale contacten' waren geen data in het SSB voorhanden. Daarom is hier de Survey Integratie Nieuwe Groepen (SING 2009) van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) gebruikt. In deze dataset zijn vier vluchtelingengroepen onderscheiden (Afghanen, Irakezen, Iraniërs en Somaliërs).

Foto: DenP Images/Flickr

Wereldvluchtelingendag 2014: RTL Sterrenteam tegen een team van vluchtelingen.

wonen. De kans op sociaal isolement neemt toe omdat de migrant dan sterk is aangewezen op contacten met autochtonen, die niet zonder meer geneigd zijn tot interetnisch contact.

'Het verhaal van de vluchteling'

Hoewel asielmigranten een flinke achterstand hebben op de arbeidsmarkt, vordert hun integratie langzaam maar gestaag. Daarnaast lijkt er onder de in Nederland geboren kinderen van asielzoekers veel economisch potentieel te schuilen, gezien hun schoolprestaties. Al met al vertellen onze bevindingen in een notendop 'het verhaal van de vluchteling' zoals dat in de sociologie onder meer is opgetekend door Herbert Gans. De vluchtelingen die het welvarende 'Mondiale Noorden' weten te bereiken behoorden in de landen van herkomst veelal tot de hogere klassen of middenklasse. Maar als gevolg van hun (gedwongen) migratie dalen vluchtelingen meestal aanzienlijk op de sociale ladder: het in het herkomstland verworven culturele kapitaal – behaalde opleidingen, talenkennis en andere intellectuele vaardigheden – blijkt in de 'nieuwe' samenleving niet of minder waardevol. Het oorspronkelijke sociale netwerk heeft veel van zijn waarde verloren. Als gevolg van deze mechanismen verwerven vluchtelingen doorgaans slechts stapje voor stapje een betere positie. Maar hun kinderen maken vaak een grotere stap. Niet zelden wordt van hen verwacht dat zij de verloren gegane status van de ouders geheel of gedeeltelijk zullen repareren. Voor een groot deel is een succesvolle integratie van asielmigranten, en vooral die van hun kinderen, dus een kwestie van tijd.

Dit artikel is gebaseerd op het WODC-onderzoek: Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: een cohortonderzoek (2017).

Mieke Maliepaard, WODC,
e-mail: m.i.maliepaard@minvenj.nl
Arjen Leerkes, WODC,
e-mail: a.s.leerkes@minjenv.nl
Djamila Schans, WODC,
e-mail: j.m.d.schans@minjenv.nl

LITERATUUR:

- Bakker, L., J. Dagevos en G. Engbersen (2013), The importance of resources and security in Socio-Economic Integration of Refugees. *Journal of International Migration and Integration*, 15 (3), pp. 431-448.
- Gans, H. (2009), First generation decline: downward mobility among refugees and immigrants. *Ethnic and Racial Studies*, 32 (9), pp. 1658-1670.
- Laban, C.J., I.H. Komproe, H.B. Gernaat en J.T. de Jong (2008), The impact of a long asylum procedure on quality of life, disability and physical health in Iraqi asylum seekers in the Netherlands. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43 (7), pp. 507-515.
- M. Maliepaard, B. Witkamp en R. Jennissen (red.) (2017), *Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: een cohortonderzoek.* WODC Cahier 2017-3, Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Vogels, R. (2011), Onderwijspositie. In E. Dourleijn en J. Dagevos (red.), *Vluchtelingengroepen in Nederland: Over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten* (pp. 81-107). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Hoe actief zijn oudere werkenden als vrijwilliger, mantelzorger en kinderoppas?

VESELA PETRICHEVA & MARLEEN DAMMAN

Van ouderen wordt niet alleen verwacht dat ze langer doorwerken, maar ook dat ze op andere gebieden actief zijn. Maar hoe vaak komt het voor dat oudere werkenden hun betaalde baan voor langere tijd combineren met activiteiten zoals vrijwilligerswerk, mantelzorg en oppassen op (klein)kinderen? Vrouwen doen meer dan twee keer zo vaak aan mantelzorg of oppas-activiteiten over een langere periode dan mannen. In vrijwilligerswerk steken mannen net zo vaak als vrouwen de handen uit de mouwen.

In de Nederlandse samenleving wordt van burgers verwacht dat ze op diverse vlakken participeren. Enerzijds gaat het erom dat mensen zelfredzaam zijn, bijvoorbeeld door betaald werk te doen. Anderzijds gaat het om het zorgen voor en het helpen van andere mensen. Voor oudere werkenden kan dit betekenen dat er veel van hen wordt gevraagd. Zij staan vaak tussen hun ouder wordende ouders en opgroeiende dan wel volwassen wordende kinderen in. Mensen in de leeftijdsgroep van 45 tot en met 64 jaar kennen bijvoorbeeld relatief vaak een hulpbehoevende in hun directe omgeving en dit brengt verantwoordelijkheden met zich mee. Er is echter maar weinig zicht op de mate waarin oudere werkenden hun betaalde baan combineren met onbetaalde activiteiten en over hoe deze combinaties van activiteiten zich in de tijd ontwikkelen. In dit onderzoek (zie kader) volgen we oudere werkenden – die 45 tot 60 jaar waren in 2010 – over een periode van vier jaar (2010-2013) en bestuderen we hun aandeel in vrijwilligerswerk, mantelzorg en oppassen op (klein)kinderen.

Foto: ANWB Vrijwilligers /Flickr

Stabiel in de tijd …

De algemene patronen van deelname aan vrijwilligerswerk, mantelzorg en oppassen zijn zeer stabiel (zie figuur 1). Gedurende de vier jaren is er maar weinig veranderd in het aandeel van oudere werkenden in deze drie onbetaalde activiteiten. Vrijwilligerswerk is de activiteit die het meest voorkomt in deze groep. Van de oudere werkenden doet ongeveer 40 procent vrijwilligerswerk naast de betaalde baan. Dit percentage is nagenoeg gelijk door de jaren heen. Voor zowel mantelzorg als oppassen op (klein)kinderen zien we een lichte stijging. In 2010 was 21 procent van de bestudeerde oudere werkenden actief als mantelzorger en dit percentage nam toe tot 26 procent in 2013. De groep oudere werkenden die oppast op kleine kinderen buiten het eigen gezin is klein. In 2010 was dit 4 procent van de onderzoeksgroep en dit percentage is gestegen tot 6 procent in 2013.

… maar ongelijk verdeeld

Er is dus sprake van stabiliteit in het aandeel oudere werkenden dat vrijwilligerswerk, mantelzorg of oppas-activiteiten vervult. De vraag is echter of dit steeds dezelfde groep mensen is. Dit blijkt niet het geval te zijn. Voor veel oudere werkenden zijn er aanzienlijke veranderingen in de vier opeenvolgende jaren. Wat betreft vrijwilligerswerk laat figuur 2 zien dat 46 procent van de oudere werkenden in geen van de jaren hieraan deelneemt. Dit betekent dat in die periode 54 procent van de respondenten wel eens vrijwilligerswerk heeft gedaan. Van hen verricht

STREAM-ONDERZOEK

De *Study on Transitions in Employment, Ability and Motivation* (STREAM) is een grootschalig onderzoek dat wordt uitgevoerd door TNO onder personen van 45 jaar en ouder. De respondenten zijn geselecteerd aan de hand van een bestaand internetpanel van Intomart GfK. De deelnemers aan het onderzoek vulden tussen 2010 en 2013 ieder jaar een online vragenlijst in. De analyses in dit artikel zijn gebaseerd op data van 5,632 deelnemers van 45 tot 60 jaar die aan alle vier de dataverzamelingsrondes hebben deelgenomen en op alle vier de meetmomenten werkzaam waren (als werknemer of zelfstandige). Jaarlijks werd aan de deelnemers de volgende vraag gesteld: “Heeft u in de afgelopen 12 maanden een deel van uw tijd besteed aan één of meer van de volgende activiteiten?”: “vrijwilligerswerk of liefdadigheidswerk”, “mantelzorg”, en “onbetaalde zorg voor kleine kinderen buiten uw gezin”.

Figuur 1. Deelname aan onbetaalde activiteiten onder oudere werkenden (45-60 jaar), per jaar, 2010-2013

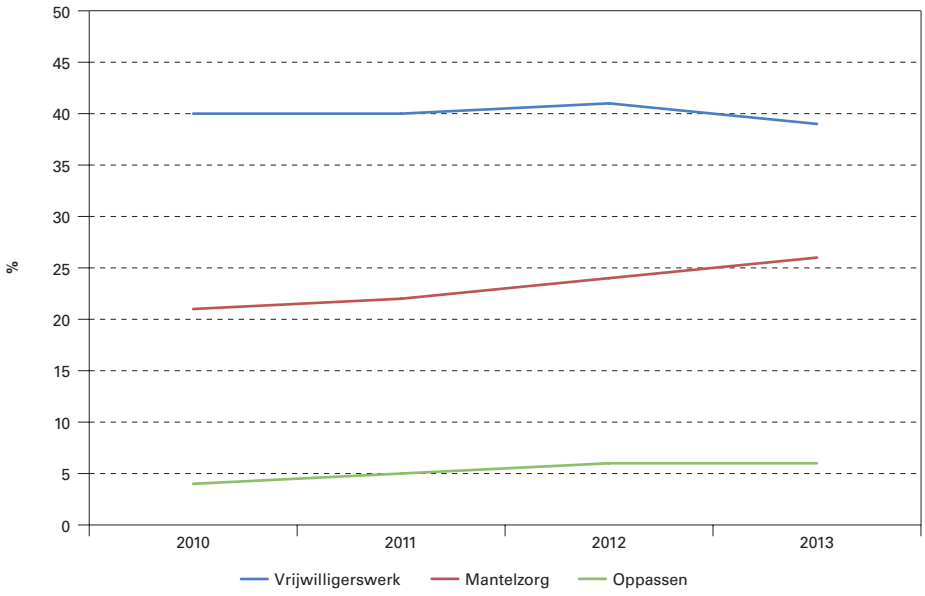

Bron: STREAM-data TNO.

Figuur 2. Deelname aan onbetaalde activiteiten onder oudere werkenden (45-60 jaar), naar aantal jaren deelname, 2010-2013

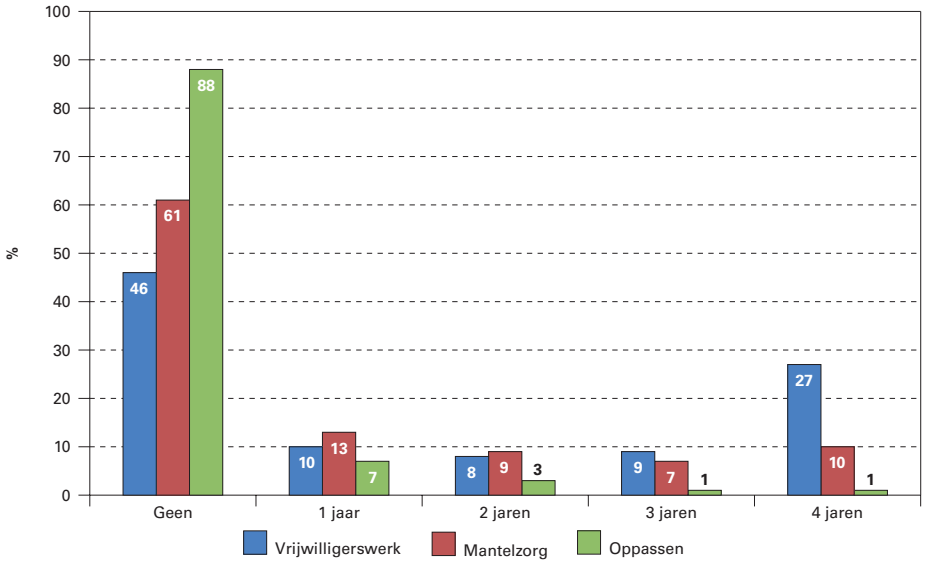

Bron: STREAM-data TNO.

Figuur 3. Aantal jaren deelname aan mantelzorgactiviteiten onder oudere werkenden (45-60 jaar), naar geslacht, 2010-2013

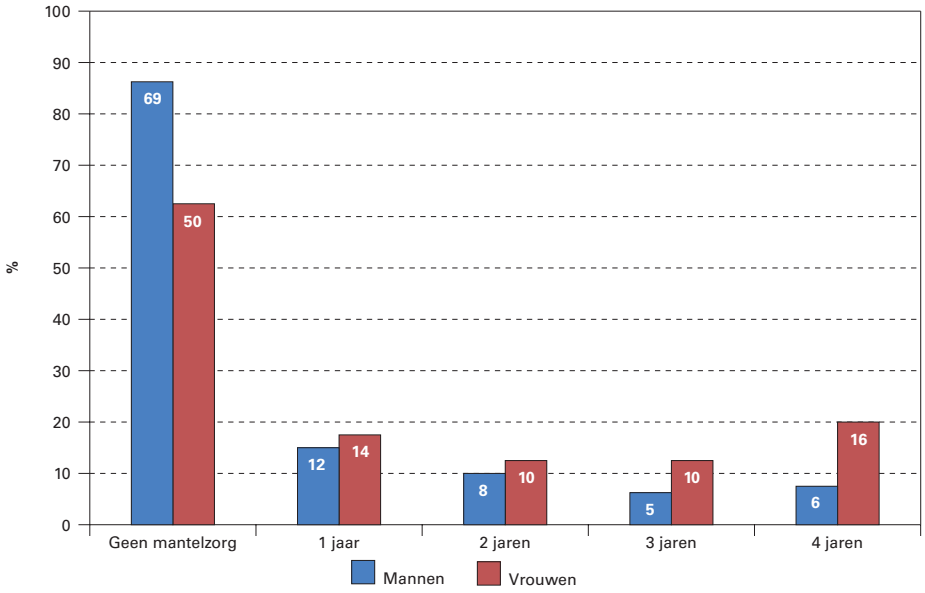

Bron: STREAM-data TNO.

ongeveer de helft tijdens alle vier de opeenvolgende jaren vrijwilligerswerk (27 procent van het totaal). De rest (ook 27 procent van het totaal) doet wel vrijwilligerswerk naast een baan, maar niet elk jaar.

Het verlenen van mantelzorg komt minder vaak voor dan vrijwilligerswerk. Iets meer dan 60 procent van de deelnemers verleent geen mantelzorg in het tijdsbestek van de studie. Ongeveer 10 procent van de respondenten verleent mantelzorg gedurende de hele periode van vier jaar. De overige mantelzorgers doen dit tijdens één (13 procent), twee (9 procent), of drie (7 procent) van de vier bestudeerde jaren.

De overgrote meerderheid van de oudere werkenden (88 procent) vervult geen oppas-activiteiten. Dit heeft er waarschijnlijk mee te maken dat veel respondenten (nog) geen kleinkinderen hebben. Hierover geven onze gegevens helaas geen informatie. Van degenen die oppassen tijdens de periode 2010-2013 doet iets minder dan 10 procent dit gedurende de hele periode van vier jaar. Dat komt neer op 1 procent van de totale groep. De meerderheid van de mensen die oppassen, doet dit maar in één van de vier jaren. Dit suggereert dat oppassen de minst voorkomende en minst stabiele onbetaalde activiteit is.

Het domein van de vrouw?

Wie zijn nu de oudere werkenden die hun betaalde baan over een langere tijd combineren met onbetaalde activiteiten als vrijwilligerswerk, mantelzorg en oppassen op (klein)kinderen? Zowel voor mantelzorg als voor oppassen zien we dat vrouwen dit veel vaker doen dan mannen. Zo'n 16 procent van alle vrouwen verleent mantelzorg naast de betaalde baan tijdens alle vier de opeenvolgende jaren. Voor mannen is dit 6 procent (figuur 3). Als we alleen kijken naar de mensen die tijdens de vier jaren minimaal één keer mantelzorg hebben verleend, dan is 19 procent van de mannen in de vier opeenvolgende jaren mantelzorger en 32 procent van de vrouwen. De percentages voor oppassen zijn laag, maar tonen eenzelfde patroon. Zo'n 2 procent van de vrouwen past op in alle vier de jaren, voor mannen is dit 0,4 procent. Wanneer we uitsluitend kijken naar de mensen die oppassen, dan blijkt dat zo'n 5 procent van de mannelijke oppassers het oppassen gedurende alle vier de jaren doet. Voor de vrouwelijke oppassers is dit 11 procent. Deze cijfers suggereren dat mannen niet alleen minder vaak zorgactiviteiten doen dan vrouwen tijdens de latere loopbaan, maar ook dat als ze het doen, de zorgactiviteiten minder stabiel zijn. Voor vrijwilligerswerk zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen beperkt.

Waar geslacht een belangrijke voorspeller is van zorgtaken, vertoont opleidingsniveau een sterke samenhang met vrijwilligerswerk. Onder de lager opgeleide oudere werkenden doet ongeveer één op de vijf alle opeenvolgende jaren vrijwilligerswerk. Onder de hoger opgeleiden is dit ongeveer één op de drie. Als we kijken naar de lager opgeleiden die wel eens vrijwilligerswerk hebben gedaan tijdens de periode 2010-2013, kan 46

Foto: Roel Wijnants/Flickr

procent worden aangeduid als een stabiele vrijwilliger. Onder hoger opgeleiden is dit 54 procent. Voor de andere twee onbetaalde activiteiten – mantelzorg en oppassen – bestaat er een vergelijkbaar patroon, alleen is het patroon minder uitgesproken. Zo verleent 7 procent van de lager opgeleiden in alle vier de jaren mantelzorg, versus 11 procent van de hoger opgeleiden. De cijfers suggereren dat de deelname aan onbetaalde activiteiten naast de betaalde baan onder lager opgeleiden gekenmerkt wordt door iets meer instabiliteit dan onder hoger opgeleiden.

Actieve ouderen

Veel oudere werkenden zijn niet alleen actief in hun betaalde baan, maar verrichten daarnaast ook onbetaalde activiteiten. Zeker wanneer we oudere werkenden volgen over een langere periode, dan blijkt dat de meerderheid van hen wel eens vrijwilligerswerk doet en dat het percentage dat wel eens mantelzorg verleent eveneens niet onaanzienlijk is. Toch is het aandeel ouderen dat deze activiteiten over een periode van meerdere jaren heeft gedaan – zeker in het geval van mantelzorg en oppassen – relatief gering. Vrijwilligerswerk blijkt de meest stabiele onbetaalde activiteit te zijn. Oppassen op (klein)kinderen is de minst stabiele activiteit, wellicht omdat velen nog geen kleinkinderen hebben. Het geven van mantelzorg en het oppassen is afhankelijk van een hulpvraag uit de omgeving. Vrijwilligerswerk kan daarentegen in grotere mate op eigen initiatief gezocht en behouden worden. Een belangrijk thema voor verder onderzoek is de relatie tussen de duur en de belasting van deze activiteiten. Zijn de ouderen die alle vier de opeenvolgende jaren mantelzorg verlenen ook degenen die de meest zware zorg op zich nemen? In dat geval kan een continue combinatie van betaald werk met zorgtaken een zware belasting vormen voor de oudere werknemer. De combinatie van arbeid en zorg kan dan een onderwerp worden dat niet alleen aandacht behoeft van de werkende zelf, maar ook van zijn of haar werkgever.

Vesela Petricheva
Marleen Damman, NIDI,
e-mail: damman@nidi.nl

LITERATUUR:

- De Boer, A. (2017), *Wie maakt het verschil? Sociale ongelijkheid in condities en consequenties van informele hulp.* Den Haag/Amsterdam: Sociaal en Cultureel Planbureau/Vrije Universiteit.
- Putters, K. (2014), *Rijk geschakeerd. Op weg naar de participatiesamenleving.* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Hoe oud willen we worden?

HARRY VAN DALEN & KÈNE HENKENS

We worden steeds ouder en de kans om de honderd te halen wordt steeds groter. Maar willen we wel zo oud worden? Wat vinden Nederlanders een mooie leeftijd om te bereiken?

Recent onderzoek van het NIDI en de Rijksuniversiteit Groningen maakt duidelijk dat het record van de oudste Nederlander (115 jaar) de komende eeuw vrijwel zeker zal worden gebroken. Getuige de heftige discussies over een voltooid leven zullen sommige mensen over dit soort hoge leeftijden gemengde gevoelens hebben. Het roept de vraag op waar Nederlanders aan denken als zij gevraagd worden naar hun gewenste levensduur. In het gewone spraakgebruik hebben we het dan vaak over 'een mooie leeftijd' die men hoopt te bereiken. In augustus 2015 hebben we de vraag wat men 'een mooie leeftijd' vindt voorgelegd aan het CentERpanel, een panel van deelnemers dat een afspiegeling is van de Nederlandse bevolking. Om deze gewenste levensduur enigszins in perspectief te plaatsen is aan de respondenten ook gevraagd welke leeftijd zij denken dat Nederlanders op dit moment gemiddeld bereiken en welke levensverwachting zij zelf denken te hebben.

De gemiddelde Nederlander vindt 86 jaar een mooie leeftijd; dat is duidelijk hoger dan de inschatting die men maakt van de gemiddelde leeftijd waarop mensen in Nederland op dit moment overlijden (80 jaar) en hoe oud men verwacht zelf te worden (83 jaar).

De meeste mensen schatten hun eigen levensverwachting hoger in dan de algemene levensverwachting. Om precies te zijn: twee derde van de Nederlanders denkt ouder te worden dan het gemiddelde van dit moment. Dat lijkt wellicht te duiden op zelfoverschatting van respondenten maar er schuilt wel een zekere logica in: de eigen levensverwachting slaat op verwachtingen over de toekomst en de ingeschatte levensduur van de gemiddelde Nederlander slaat op het hier en nu.

De gedachten over de 'mooie leeftijd' in vergelijking met de ingeschatte eigen levensverwachting leren ons ook dat we gemiddeld genomen in ieder geval ouder zouden willen worden dan we zelf denken te worden. Daarbij zij aangetekend dat 'een mooie leeftijd' een norm uitdrukt van wat men goed vindt en dat betekent uiteraard niet dat men op die leeftijd wil stoppen met leven. Daarom is ook de vraag gesteld of men 100 jaar zou willen worden als de ouderdom niet met gezondheidsproblemen gepaard gaat. Bijna drie op de vier Nederlanders geven aan dat zij dat wel willen, hoewel vrouwen hier duidelijk terughoudender in zijn dan mannen (respectievelijk 67% en 79% wil 100 jaar worden).

Al met al blijkt uit de opvattingen over de eigen levensverwachting, dat we in Nederland zeker niet ontevreden zijn met het stijgen van de levensduur, om het maar zuinigjes te zeggen. We zouden er voor onszelf het liefst nog een paar jaartjes bij willen.

Harry van Dalen, NIDI, e-mail: dalen@nidi.nl
Kène Henkens, NIDI, e-mail: henkens@nidi.nl

LITERATUUR:

- Beer, J. de en F. Janssen (2017), Wordt het record van de oudste Nederlander snel gebroken? *Demos*, 33 (7), pp. 5-7.
- Dalen, H.P. van en K. Henkens (2017), Wie wil nu 100 jaar worden? Over de vloek en zegen van het ouder worden, *Me Judice*, 14 september 2017.

Opvattingen over gemiddelde en eigen levensverwachting en de gewenste levensduur (in jaren) in Nederland, naar geslacht

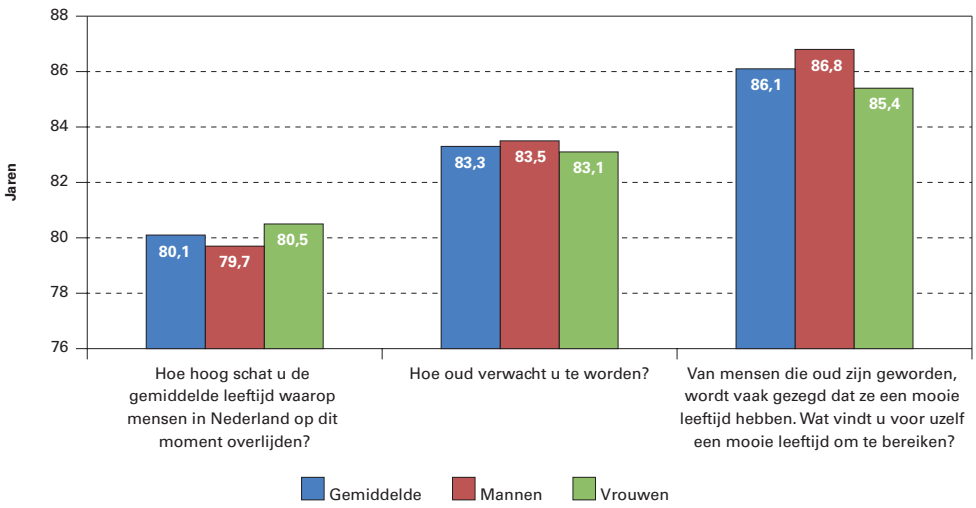

Bron: NIDI (2015).

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding wordt op prijs gesteld.
Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar.
De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen.
Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).

Redactie: Nico van Nimwegen, hoofdredacteur; Ingrid Esveldt, eindredacteur; Harry van Dalen, redacteur; Peter Ekamper, (web)redacteur; Fanny Janssen (RUG), redacteur; Jaap Oude Mulders, redacteur

Adres: NIDI/DEMOS, Postbus 11650, 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon: (070) 356 52 00
E-mail: demos@nidi.nl
Internet: demos.nidi.nl / www.nidi.nl
Abonnementen: gratis

Basisontwerp: Harmine Louwé
Druk: www.up-score.nl